

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันอนุญาโตตุลาการเป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการด้านการระงับข้อพิพาททางอนุญาโตตุลาการในลักษณะการสนับสนุนการดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการให้บรรลุผลด้วยดี การจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการจะริเริ่มโดยการที่คู่สัญญาได้เสนอคำขอเริ่มต้นคดีหรือคำเสนอพิพาทของตนต่อสถาบันอนุญาโตตุลาการ ซึ่งนายทะเบียนหรือผู้อำนวยการสถาบัน² แล้วแต่กรณี จะทำการตรวจสอบสัญญาอนุญาโตตุลาการและความถูกต้องครบถ้วนของรายละเอียดของคำขอเริ่มต้นคดีหรือคำเสนอข้อพิพาท หากปรากฏว่าถูกต้องครบถ้วนตามข้อบังคับของสถาบันแล้ว นายทะเบียนหรือผู้อำนวยการสถาบัน แล้วแต่กรณี จะออกคำสั่งรับข้อพิพาทนั้นไว้ภายใต้การจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการต่อไป ความสามารถในการจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการมิได้ผูกพันอยู่กับอาณาเขตทางภูมิศาสตร์เช่นเดียวกับเขตอำนาจศาล แต่ขึ้นอยู่กับสัญญาอนุญาโตตุลาการที่คู่สัญญาตกลงกันมอบข้อพิพาทของตนให้อยู่ภายใต้การจัดการของสถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งใด กล่าวคือ หากคู่สัญญากำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่าให้มอบข้อพิพาทต่อสถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งใด สถาบันอนุญาโตตุลาการนั้นย่อมมีความสามารถในการจัดการข้อพิพาทนั้นได้

ปัจจุบันได้มีการจัดตั้งสถาบันอนุญาโตตุลาการขึ้นอย่างแพร่หลายในหลายประเทศ เช่น สภาคอการค้านานาชาติ (International Chamber of Commerce ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า ICC) โดยศาลอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ (ICC International Court of Arbitration) ศาลอนุญาโตตุลาการ

¹ คำขอเริ่มต้นคดีเป็นเอกสารแสดงเจตนาของคู่สัญญาฝ่ายที่เริ่มต้นคดีว่าประสงค์จะมอบหมายให้สถาบันอนุญาโตตุลาการจัดการข้อพิพาทของตน โดยจะปรากฏรายละเอียดโดยสังเขปของข้อพิพาท ส่วนคำเสนอข้อพิพาทเป็นเอกสารที่แสดงข้อเท็จจริงและรายละเอียดแห่งข้อพิพาท เปรียบเสมือนคำฟ้องในคดีแพ่งทั่วไป ความแตกต่างระหว่างการเริ่มต้นคดีโดยคำขอเริ่มต้นคดีกับคำเสนอข้อพิพาทอาจแตกต่างกันไปแล้วแต่ข้อบังคับของสถาบันอนุญาโตตุลาการแต่ละแห่ง

² สถาบันอนุญาโตตุลาการแต่ละแห่งจะมีผู้มีอำนาจกระทำการแทนสถาบัน ซึ่งแต่ละแห่งอาจกำหนดไว้แตกต่างกัน เช่น นายทะเบียนสถาบันอนุญาโตตุลาการ ผู้อำนวยการสถาบันอนุญาโตตุลาการหรือคณะกรรมการสถาบันอนุญาโตตุลาการ เป็นต้น

ระหว่างประเทศของลอนดอน (The London Court of International Arbitration ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า LCIA) สถาบันอนุญาโตตุลาการของสภาหอการค้าสวีเดน (the Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า SCC) ศูนย์อนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศสิงคโปร์ (Singapore International Arbitration Centre ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า SIAC) และศูนย์อนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศฮ่องกง (Hong Kong International Arbitration Centre ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า HKIAC) เป็นต้น สถาบันอนุญาโตตุลาการเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการจัดการข้อพิพาทและการดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการ รวมถึงประเทศไทยก็ได้มีการจัดตั้งสถาบันอนุญาโตตุลาการขึ้นเพื่อให้บริการด้านอนุญาโตตุลาการหลายแห่งด้วยกัน เช่น สถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม (Thai Arbitration Institute ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า TAI) สถาบันอนุญาโตตุลาการ (Thailand Arbitration Center ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า THAC) และสำนักงานสภาอนุญาโตตุลาการ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย เป็นต้น

แม้มีการจัดตั้งสถาบันอนุญาโตตุลาการในประเทศไทยขึ้นหลายแห่ง แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยแล้ว ปรากฏว่าไม่มีบทบัญญัติที่เป็นการรับรองสถานะทางอำนาจของสถาบันอนุญาโตตุลาการไว้โดยชัดเจน ประกอบกับเมื่อพิจารณาถึงองค์การจัดตั้งสถาบันอนุญาโตตุลาการในประเทศไทยแล้ว พบว่าสถาบันอนุญาโตตุลาการในประเทศไทยส่วนใหญ่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ ทั้งในรูปแบบที่เป็นส่วนหนึ่งของส่วนราชการที่สังกัด หรืออาจมีการพัฒนาแยกเป็นสถาบันต่างหาก ซึ่งสถาบันที่จัดตั้งขึ้นโดยส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร และด้วยเหตุที่สถาบันแต่ละแห่งมีที่ตั้งอยู่ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน หากสัญญาอนุญาโตตุลาการไม่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะระบุมอบข้อพิพาทให้อยู่ภายใต้การจัดการของสถาบันแห่งใดเป็นสำคัญ ย่อมมีโอกาสเกิดความสับสนหรือทับซ้อนของเขตอำนาจระหว่างสถาบันอนุญาโตตุลาการต่างแห่งกันได้ ซึ่งจะเป็นการเอื้อให้เกิดกรณีที่คู่สัญญาสามารถเลือกใช้สิทธิมอบข้อพิพาทต่อสถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งใดก็ได้ (Forum Shopping) ที่เห็นว่าตนจะได้รับประโยชน์สูงสุด ย่อมเสี่ยงต่อการก่อให้เกิดข้อพิพาทใหม่ขึ้น กล่าวคือคู่สัญญาอาจโต้แย้งอำนาจจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการ อีกทั้งไม่ปรากฏวิธีการจัดการข้อพิพาทดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะโดยชัดแจ้ง ทำให้ศาลจำเป็นต้องนำวิธีการทางกฎหมายอื่นมาใช้บังคับ³ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการสากล ทำให้ปัญหาการโต้แย้งอำนาจจัดการข้อพิพาทดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องแท้จริง

³ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 1/2562, 2/2562 และ 3/2562.

กรณีศึกษาตัวอย่างเช่น ก. ได้ทำสัญญาว่าจ้าง ข. ก่อสร้างอาคารพาณิชย์ โดยสัญญาดังกล่าวมีข้อสัญญาอนุญาตตุลาการกำหนดว่ากรณีที่มีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นระหว่างคู่สัญญาเกี่ยวกับข้อกำหนดแห่งสัญญานี้ หรือเกี่ยวกับการปฏิบัติสัญญานี้ และคู่สัญญาไม่สามารถตกลงกันได้ ให้เสนอข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทนั้นต่ออนุญาโตตุลาการเพื่อพิจารณาชี้ขาด กระบวนพิจารณาของอนุญาโตตุลาการให้ถือตามข้อบังคับอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ A โดยอนุโลมหรือตามข้อบังคับอื่นที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเห็นชอบ และให้กระทำในกรุงเทพมหานคร ต่อมาเกิดข้อพิพาทระหว่าง ก. กับ ข. อันเกี่ยวกับการปฏิบัติสัญญา ซึ่ง ข. เห็นว่าข้อสัญญาอนุญาตตุลาการดังกล่าวเพียงแต่กำหนดให้ถือตามข้อบังคับอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ A โดยอนุโลม และข้อบังคับอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ A ก็มีได้กำหนดว่ากระบวนการอนุญาโตตุลาการจะต้องกระทำภายใต้การจัดการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ A เท่านั้น จึงเสนอข้อพิพาทต่อสถาบันอนุญาโตตุลาการ B ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เพื่อดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการ แต่ ก. เห็นว่าข้อสัญญาอนุญาตตุลาการดังกล่าวกำหนดให้ถือตามข้อบังคับอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ A โดยอนุโลม ก. จึงโต้แย้งคัดค้านความสามารถในการจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการ A และเสนอข้อพิพาทต่อสถาบันอนุญาโตตุลาการ B ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครเช่นเดียวกัน ทำให้เกิดกระบวนการอนุญาโตตุลาการขึ้นเป็น 2 กระบวน ได้แก่

1) กระบวนการอนุญาโตตุลาการภายใต้การจัดการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ A ระหว่าง ก. ผู้เรียกร้อง กับ ข. ผู้ถูกเรียกร้อง และ

2) กระบวนการอนุญาโตตุลาการภายใต้การจัดการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ B ระหว่าง ข. ผู้เรียกร้อง กับ ก. ผู้ถูกเรียกร้อง

ทั้งนี้ สถาบันอนุญาโตตุลาการ A และ B ตามกรณีศึกษาไม่มีข้อพิจารณาเรื่องตัวแปรด้านความน่าเชื่อถือ ความเป็นกลางและความเป็นอิสระ รวมถึงชื่อเสียงของสถาบันอนุญาโตตุลาการ

ปัญหาต่อกรณีศึกษาดังกล่าว หาก ก. หรือ ข. จะโต้แย้งคัดค้านความสามารถในการจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการที่ตนเป็นฝ่ายผู้คัดค้านนั้น ศาลปกครองสูงสุดได้มีแนวการวินิจฉัยตามคำสั่งที่ 1/2562, 2/2562 และ 3/2562 โดยวินิจฉัยว่า คำสั่งของสถาบันอนุญาโตตุลาการที่ให้รับคำเสนอข้อพิพาทไว้พิจารณาเป็นคำสั่งทางปกครอง แต่เป็นเพียงการเริ่มต้นกระบวนการระงับข้อพิพาทเท่านั้น เมื่อคณะอนุญาโตตุลาการยังมีได้วินิจฉัยขอบเขตอำนาจของตนตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545⁴ ผู้ร้องจึงยังไม่สามารถ

⁴ กรณีที่คณะอนุญาโตตุลาการยังมีได้วินิจฉัยขอบเขตอำนาจของตนนั้น อาจเกิดได้ 2 กรณี ได้แก่

1) กรณีที่ยังไม่มีการแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการ ซึ่งอยู่ในสถานะที่ยังไม่เกิดมีคณะอนุญาโตตุลาการที่จะสามารถทำการวินิจฉัยดังกล่าวได้ ในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าว อำนาจอันเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทหรืออำนาจเกี่ยวพัน

โต้แย้งต่อศาลปกครองได้⁵ ซึ่งหากถือตามแนวคำวินิจฉัยดังกล่าวแล้วย่อมมีผลให้การโต้แย้งคัดค้านความสามารถในการจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการจะกระทำได้อีกเมื่อมีการตั้งคณะอนุญาโตตุลาการแล้วเท่านั้น และตราบท่าที่คณะอนุญาโตตุลาการยังไม่มีคำวินิจฉัยเขตอำนาจของตนหรือคณะอนุญาโตตุลาการเห็นควรรอไว้วินิจฉัยพร้อมคำชี้ขาดในประเด็นแห่งข้อพิพาท คู่สัญญาย่อมไม่สามารถโต้แย้งคัดค้านความสามารถในการจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการเพื่อกำจัดกระบวนการพิจารณาคู่ขนานดังกล่าวได้ ซึ่งอาจทำให้เกิดสถานะการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบคู่ขนาน (Parallel Proceedings) ซึ่งการยอมรับให้คู่สัญญาสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการคู่ขนานกันได้ย่อมเป็นการสร้างบรรทัดฐานที่เป็นปัญหาต่อความเป็นเอกภาพในกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการ ตลอดจนปัญหาการยอมรับและการบังคับตามคำชี้ขาดเหล่านั้น นอกจากนี้ ความเสียหายที่ตกแก่คู่สัญญามีได้เกิดเพียงภายหลังจากที่คณะอนุญาโตตุลาการมีคำชี้ขาดแล้วเท่านั้น แต่คู่สัญญาต้องรับภาระจากค่าธรรมเนียมการบริการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ ค่าใช้จ่ายอนุญาโตตุลาการ ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก รวมถึงสูญเสียเวลาจากการดำเนินการที่ล่าช้าออกไป

เมื่อพิจารณาหลักการวินิจฉัยเขตอำนาจของตน (Principle of Competence-Competence) ซึ่งปรากฏอยู่ตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ที่บัญญัติให้เป็นอำนาจของคณะอนุญาโตตุลาการ โดยมีได้รวมถึงสถาบันอนุญาโตตุลาการด้วย การที่สถาบันอนุญาโตตุลาการซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการด้านอนุญาโตตุลาการนั้นจึงไม่สามารถอาจวินิจฉัยความสามารถในการจัดการข้อพิพาทของตนเองตามหลักการวินิจฉัยเขตอำนาจของตนได้ การพิจารณาสถานะทางกฎหมายของสถาบันอนุญาโตตุลาการจึงเป็นตัวแปรที่กำหนดรูปแบบวิธีการคัดค้านขอบเขตความสามารถในการจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการ ตามแนววินิจฉัยคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 1/2562, 2/2562 และ 3/2562 ในขณะที่กฎหมายและข้อบังคับว่า

ต่าง ๆ จะเป็นอำนาจของสถาบันอนุญาโตตุลาการโดยผู้มีอำนาจของสถาบันแล้วแต่กรณี ซึ่งเป็นการใช้อำนาจในลักษณะชั่วคราว (Interim) เมื่อมีการแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการ อำนาจดังกล่าวจะตกไปอยู่กับคณะอนุญาโตตุลาการต่อไป และ

2) กรณีที่มีการแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการแล้ว คู่พิพาทโต้แย้งคัดค้านขอบเขตอำนาจของคณะอนุญาโตตุลาการ คณะอนุญาโตตุลาการอาจวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้น หรือรอไว้วินิจฉัยชี้ขาดในคำชี้ขาดประเด็นข้อพิพาทก็ได้ ตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545

⁵ มณฑล อรรถบดินยกุล. (2564). *พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 ฉบับอ้างอิง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 70.

ด้วยอนุญาโตตุลาการและสถาบันอนุญาโตตุลาการในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยขอบเขตอำนาจและการจัดการข้อพิพาทก่อนแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการได้กำหนดวิธีการจัดการต่อปัญหาดังกล่าวแตกต่างจากแนววินิจฉัยตามคำสั่งศาลปกครองสูงสุด ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาปรับปรุง กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพเทียบเท่าและสอดคล้องกับหลักสากล⁶ จึงสมควรต้องมีการศึกษาทบทวนกฎหมายและข้อบังคับว่าด้วยอนุญาโตตุลาการและสถาบันอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย เพื่อกำหนดขอบเขตอำนาจของสถาบันอนุญาโตตุลาการให้เกิดความชัดเจนและกำหนดรูปแบบและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับการโต้แย้งคัดค้านการจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการก่อนมีการแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ สถาบันอนุญาโตตุลาการ หลักความสมบูรณ์และอำนาจของอนุญาโตตุลาการ ขอบเขตอำนาจและการจัดการข้อพิพาทก่อนแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ สถานะความเป็นนิติบุคคลของรัฐและนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน คำสั่งทางปกครอง การดำเนินกระบวนการพิจารณาหลายแห่งและทฤษฎีกฎหมายที่ใช้ในการจัดการกรณีนี้อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาหลายแห่ง

2. เพื่อศึกษากฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งและสถานะทางกฎหมายและการคัดค้านจัดการข้อพิพาทก่อนแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการของต่างประเทศและประเทศไทย

3. เพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมของสถานะทางกฎหมาย ขอบเขตอำนาจและการจัดการข้อพิพาทก่อนแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. มาตรา 258. กำหนดให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ โดยการปฏิรูปประเทศด้านกฎหมาย (1) มีกลไกให้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ให้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 77 และพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักสากล โดยให้มีระบอบอนุญาตและระบบการดำเนินการโดยคณะกรรมการเพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อให้การทำงานเกิดความคล่องตัว โดยมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน และไม่สร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ

4. เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมาย ขอบเขตอำนาจและการจัดการข้อพิพาทก่อนแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับขอบเขตอำนาจและการจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการ ทำให้ขอบเขตอำนาจและการจัดการข้อพิพาทก่อนแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการยังไม่มีความชัดเจน ศาลจึงจำเป็นต้องนำวิธีการทางกฎหมายอื่นมาใช้บังคับ⁷ ซึ่งมีลักษณะไม่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินการและการจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการ ส่งผลกระทบต่อข้อพิพาทอาจไม่ได้รับการวินิจฉัยบนรูปแบบความสัมพันธ์และด้วยนิติวิธีที่เหมาะสม จึงสมควรมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองความมืออยู่ขอบเขตอำนาจและการจัดการข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการให้มีความชัดเจนและมีผลผูกพันคู่สัญญา รวมถึงบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการขึ้นพิจารณาอนุญาโตตุลาการที่เกี่ยวกับการเริ่มต้นกระบวนการพิจารณาหรือเสนอข้อพิพาทซ้อนหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอนุญาโตตุลาการซ้ำ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงของการดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งเน้นศึกษาค้นคว้าเฉพาะเรื่องขอบเขตอำนาจและการจัดการข้อพิพาทก่อนแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 และข้อบังคับสถาบันอนุญาโตตุลาการที่ให้บริการด้านอนุญาโตตุลาการสำหรับข้อพิพาททั่วไปที่ได้รับความนิยมในประเทศไทย ได้แก่ สถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม (TAI) และสถาบันอนุญาโตตุลาการ (THAC) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายและข้อบังคับสถาบันอนุญาโตตุลาการของต่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายของสหราชอาณาจักรและข้อบังคับของ LCIA กฎหมายของประเทศสวีเดนและข้อบังคับของ SCC กฎหมายของประเทศสิงคโปร์และข้อบังคับของ SIAC

⁷ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 1/2562, 2/2562 และ 3/2562.

ทั้งนี้ ขอบเขตของวิทยานิพนธ์นี้ไม่รวมถึงการอนุญาตตุลาการระหว่างประเทศอันเป็นกรณีที่สถาบันอนุญาตตุลาการตั้งอยู่ในประเทศหรือดินแดนที่มีอธิปไตยต่างกัน ซึ่งจะมีประเด็นเรื่องความตกลงระหว่างประเทศเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้มีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างออกไป และไม่รวมถึงสถาบันอนุญาตตุลาการในประเทศไทยที่จัดตั้งขึ้นโดยภาคเอกชนและสถาบันอนุญาตตุลาการที่ดำเนินการระงับข้อพิพาทเฉพาะทาง

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Document Research) จากเอกสารภาษาไทยและเอกสารภาษาต่างประเทศ โดยทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์จากหนังสือ วิทยานิพนธ์ งานศึกษาทางวิชาการ บทความทางวิชาการ เอกสารการค้นคว้าทางอิเล็กทรอนิกส์ บทบัญญัติของกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกรณีศึกษาทางด้านอนุญาตตุลาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอนุญาตตุลาการ สถาบันอนุญาตตุลาการ หลักความสมบูรณ์และอำนาจของอนุญาตตุลาการ ขอบเขตอำนาจและการจัดการข้อพิพาทก่อนแต่งตั้งคณะอนุญาตตุลาการของสถาบันอนุญาตตุลาการ สถานะความเป็นนิติบุคคลของรัฐและนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน คำสั่งสั่งทางปกครอง การดำเนินกระบวนการพิจารณาหลายแห่งและทฤษฎีกฎหมายที่ใช้การจัดการกรณีนี้อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาหลายแห่ง
2. เพื่อทราบถึงกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งและสถานะทางกฎหมายและการคัดค้านจัดการข้อพิพาทก่อนแต่งตั้งคณะอนุญาตตุลาการของสถาบันอนุญาตตุลาการของต่างประเทศและประเทศไทย
3. เพื่อทราบถึงปัญหาความเหมาะสมของสถานะทางกฎหมาย ขอบเขตอำนาจและการจัดการข้อพิพาทก่อนแต่งตั้งคณะอนุญาตตุลาการของสถาบันอนุญาตตุลาการ
4. เพื่อทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมาย ขอบเขตอำนาจและการจัดการข้อพิพาทก่อนแต่งตั้งคณะอนุญาตตุลาการของสถาบันอนุญาตตุลาการในประเทศไทย

1.7 นิยามศัพท์

เพื่อวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์นี้ จึงให้กำหนดบทนิยามของคำสำคัญ ดังนี้

“สถาบันอนุญาโตตุลาการ” (Arbitration Institutes) หมายความว่าถึง หน่วยงานหรือสถาบันที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการด้านการระงับข้อพิพาททางอนุญาโตตุลาการ

“การจัดการข้อพิพาท” (Administer an Arbitration) หมายความว่าถึง การบริหารจัดการหรือจัดให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการภายใต้การดำเนินการของสถาบันอนุญาโตตุลาการซึ่งจัดการตามข้อบังคับของสถาบัน (Arbitration Rules)

“ความสามารถในการจัดการข้อพิพาท” (Competence to Administer an Arbitration) หมายความว่าถึง อำนาจหรือความสามารถของสถาบันอนุญาโตตุลาการในการเข้าบริหารจัดการหรือจัดให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการ

“การดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบคู่ขนาน” (Parallel Proceedings) หมายความว่าถึง การที่คู่สัญญาเดียวกันในมูลคดีเดียวกันหรือที่เกี่ยวข้องกันได้เสนอข้อพิพาทของตนต่อสถาบันอนุญาโตตุลาการมากกว่าหนึ่งแห่งขึ้นไป ทำให้เกิดการจัดการข้อพิพาทชั้นอนุญาโตตุลาการในเรื่องเดียวกันระหว่างคู่พิพาทเดียวกัน โดยสถาบันอนุญาโตตุลาการตั้งแต่สองแห่งขึ้นไปในช่วงเวลาเดียวกัน

ผู้มีส่วนร่วมในสัญญาอนุญาโตตุลาการ หมายความว่าถึง คู่สัญญาทุกฝ่ายในสัญญาอนุญาโตตุลาการที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการภายใต้การดำเนินการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ ซึ่งประกอบด้วย คู่สัญญาหรือคู่พิพาท คณะอนุญาโตตุลาการ และสถาบันอนุญาโตตุลาการ

TAI หมายความว่าถึง สถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม หรือ Thailand Arbitration Institute

THAC หมายความว่าถึง สถาบันอนุญาโตตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสถาบันอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2550 หรือ Thailand Arbitration Center

LCIA หมายความว่าถึง ศาลอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศแห่งลอนดอน หรือ The London Court of International Arbitration

SCC หมายความว่าถึง สภาหอการค้าสต็อกโฮล์ม หรือ The Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce

SIAC หมายความว่าถึง ศูนย์อนุญาโตตุลาการนานาชาติสิงคโปร์ หรือ Singapore International Arbitration Centre